

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 38 (1952)

Artikel: Senza Diu : skizza religiusa d' Iso
Autor: [s.n.]
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882199>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 18.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Senza Diu

(Skizza religiosa d' Iso)

... O Jesus e Maria sogn Giusep stei po tier en mia davosa anguoscha, o Jesus e Maria sogn Giusep, cun vus garegia mi'olma en pasch, seigi de viver ni murir, amen. — Murir, amen, humba e ribumba ei da tuttas varts, sescuntrescha, semischeda, relantescha e svanescha plein anguoscha el tuorbel freid dil Dom gotic. Eri, quiet, murtgiu. Mo in tuosch supprimiu d' ina giuvna massignina ughegia de disturbar il sogn ruaus. Zanuua tgula ina porta. Siper ils pilasters quaders embratschai sin minga vart d' in marighel mesas colonnas ves' ins a seruschnar in' umbriva. Ella deriva della nav laterala, s' avonza successivamein ensi encunter il chor, svanescha d' in pilaster per comparer suenter in amen sil proxim. L' umbriva sestenda suenter las colonnas si sc' in gigant. Tutenina entscheiv' ella a sessassar cun ried. En quei mument vegn l' illusiun reala. Sur vicari Duri compara agl ur della nav gronda. El volva la stola della penetienza e munta ils scalems digl altar: Bendicat vos omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus. — Amen. — Ludaus sei Jesus Cristus. — Semper sei ludaus. — Las raras olmas pietusas dil marcau, spatitschadas tscheu e leu pils bauns entuorn sco la muntanera tementada suenter ina notg burasclusa ch' il luv ha teniu casa en moda sanguinusa, sortescha fil a fil dal claus. Las paucas cazzolas envidadas dattan la davosa fladada e stezzan sco la glisch d' in moribund. Resta ina, cotschna, faleina lunsch lunsch siaden el chor e duas da minga vart dil confessional. La porta tgula, vicari Duri continuescha la lavur de confessur. Tscheu e leu in puccont enriclau zuppaus davos in sarcofag che nezegia il benefeci della stgiradetgna per sefultscher sils pezs dils calzers davos las petgas neu e svanir el ravugl schurmiont dil confessional. O leu

el baun davos, quel dils artists e pagauns, in che leva si cun empau fracass e di cun vusch miez aulta: Fariseers, bigots!

Tras las rosettas coluradas dil chor cuchegia la glina e fie-ra ina sprizzada radis giuaden fatscha a quel o leu. Ina postura cumina empau scatschada e lev curvada stat en pei, la bratscha encrusch sil pèz. In pindel de colurs atraviers mira denter la crusch ora, el maun dretg sut il bratsch seniester ei ina capetscha cotschna smugliada. Tin Granit, student dell' università de Krachberg, burgheis nativ de Vaulas. L' eglia da pitgiva orasut la bera neraglia tschuricla sgola d' ina attica dil Dom a l' altra. Ils eglis profunds sco la mar e la bucca deliziusa beinformada plaidan in lungatg expressiv passionau. Tin para de contemplar cun carschenta commoziun il giug della glina atras las finiastras. Ils radis migeivels penetreschan ils spectors della rosetta e retscheivan in colorit multifar. La part giudafuns dil dom sezuglia en umbriva, ferton che las parts pli alzadas porschan in aspect misterius. Ils radis van d' ina curnisch a l' altra, strehan la barba de puorlas als sogns Paders, carsinan la cuma starschlida allas sontgas Purschallas e claudan ils églis als aunghels che paran ded esser staunchels de star igl entir di en posiziun de sgol e sunar las sontgas trumbettas. Sur las curnischs sestendan ils artgs en pèz sco bratscha pussenta ensi encunter il tschiel, sencruschan e sesiaran supplicond en in center sco mauns a Diu. Ovra imposanta sincera, expressiun concreta e verdeivla de tschentanners vargai, pleins cardientscha e carezia per in Diu viv. — Nus savein buca crer pli sco els. — Mira leu co els van sils pézs dils calzers davos ils pilasters vi. Co stat ei en la Bibla? Ils tievis spidel jeu ora. Caulds u freids! Nunsavend esser caulds lein nus silmeins esser freids sco glatsch. Ils tschentanners che vegnan dueien schelar la detta-pei els fastitgs de nossa nuncardientscha. Beai ein quels senza Diu, pertgei els ein sincers. Tin dat in ruc a sesez per sefar libers dalla greffa che strenscha sia olma sco in rubadur. El va giuado — senza ver priu penetienza.

In vent tievi d'atun va sur la piazza dil Dom e scua la feglia de tschien colurs d' in cantun a l' auter. Sco legra buobanaglia che dat la setga sespurlenta e seglia la schenta gaglia

vi e neu persecitada dal vent malempudau. Simbol de nos dis malruasseivels. Tin Granit contempla in mument il cunfar febril dellas olmas curdadas epi semeina viaden encunter ils urs della piazza. Leu sut ils ruvers semetta el sil baun-crap. Baun de granit? Na, sempel crap, crap cumin. Beai quels dils marcaus, els ein da crap scalegl, nusautri da granit. Quei va vess de scalprar. Il cumbel seniester postaus sil schanugl, il tgau pusaus lev anavon tschentaus el maun, il det mussader a crutsch sin la bucca, il polisch sc' ina grefla sut la massiala vi, il maun dretg sulla queissa dretga giu, para el ded esser ina sculptura michelangiotesca. Magari il «Lorenzo de Medici» ella Caplutta Medicea. — Il crap ei freids e senta nuot, el ei formaus dagl artist e vegn sfrenaus dallas malauras senza vuler ni bien ni mal. Tin denton senta en sesez in mal, in grond mal. Dus larmins crodan bufatg ella feglia gaglia cun in lev suspir e sefuretgan afuns el stgir sco sch' els seturpegiassen ded esser larmins granit. Tgi sa con gronda la peisa sto esser per struclar larmas dal granit? Senza Diu, senza communitad, senza fidonza en sesez, lunsch daven da casa, bandunaus dal tschiel e dalla tiara. —

El mira anavos, 20 onns, ina liunga, ina dira via. Ed oz? El stat avon la preit crap. Nunpusseivel ded ir vinavon. Mo ina letga, anavos, anavos. Alla staziun de partenza sesarvan autras vias. In'otra via, ina che sbucca buca encunter preits crap. Forsa ina senda senza illusiuns divinas superstiziusas, senza tgau-malers e disillusiuns sgarscheivlas el nirvana. Ina via, mo in trutg, in piogn segir e real. Anavos. Aunc inagada varga la gronda muntanera dils dis vargai. Ina liunga retscha nuorsas, alvas, lezzas plitost raras, anzi pli bia tschancs ners. Cu ha el entschiet? Tin fa in grond sforz, — el seregorda sco d' in siemi cu ins leva suenter ina notg malruasseivla.

Ina dumengia d' avrel a Vaulas. Praus e pradas gaggias en combat denter veta e mort. Esser e nunesser. Las vias ein humidadas. La lozza tacca vid ils calzers. Las auas cuoran en dutgs e reins da spundas e vals. Di de legria, dumengi' alva, la fiasta dils innocents. Era Tin Granit sesanfla denter ils ventireivels. El astga hospitar per l' emprema gada il Signur sut siu

tetg, quel che ha fatg tschiel e tiara. Quels e tschels ein narrs de legria, patarlan dil cudisch niev, dil vestgiu alv e dellas tuortas che la mumma ha pinau per da gentar e marena. Tin ei pensivs, el selegra internamein. Igl Augsegner ha dubis ch' el fussi taccaus dal vierm, savessi buca selegrar sco auters affons. Quei suspect ha fatg mal ad el. Tin sa buca capir ch' ins sto grir e burlir sco tons pagauns cu ins ei cuntents e ventireivels. El ei sco la muntogna de granit leu sur la val. La primavera vegn cun flurs ed odurs, la stad porta fretg e ventira. La muntogna selegra, selegra schi fetg che negin smina deno ella e siu Scaffider. Igl atun arriva, zuglia siu losch tgau en tschendra e bren-tina. Las vals bragian larmas de malencurada e tristezia pils dis ch' ein passai, pil mal che vegn. Igl unviern passa cun forza sur siu tgau. Freid e garniala, lavinas e glatschs gaslegian e turmentan la muntogna. Ella supporta e quescha. Con mal ella suffrescha, ton mal che negin smina deno ella e siu Scaffider. Era Tin sa suffrir sco las muntognas. Igl unviern vargau eis el staus grev malsauns. El ha detg a negin con mal ei ha fatg las liungas notgs de cufla. Negin ha sminau deno el e siu Scaffider. Ed ussa selegra el dil mal passau, dil di futur schi ditg spetgau. Tin sa: mal e legria vulan esser purtai cun quitaun e precauziun sco flurs viola. Il suspect dil Sur plevon ha fatg schi mal. El che fuss staus promts de dar la veta per siu Diu. El ha giu detg tut da bass al grond Signur. Pren mei miu car e bien Diu, jeu less esser in aunghel, less esser e star cun tei en tiu parvis. Negin ha priu el. Ed ussa ch' el selegra schi fetg, carezza tondanavon siu Diu ch' el ha detg in di alla sora ch' el lessi catschar spinas ella detta: La sora ha ris, il Sur plevon scrola il tgau. Cheu ha in dubi, in dubi enorm entschiet a turmentar si' olma giuvenila. Sche quels gronds ch' enconuschan Diu, van a retscheiver el di per di, han buca pli bugen el che ton, o lu... lu... Adina pli pigns ei il grond Diu vegnius. La finfinala eis el svanius. Ils gronds dian manzognas, fiacas, bigots. Els vulan far esser lur affons empau leghers, far emblidar els che nus essan paupers orfans senza bab. Ed il grond di de dumengi' alva ei Tin ius alla meisa dil Signur sc' in pauper ierfan. Mo ils survients eran a casa, il patrun era buca d' anflar. — Senza Diu —

Epi l' altra consequenza, ils gronds dian manzognas. Pli baul vevan els raquintau historias della lieur de Pastgas. Lezza ha denton buca giu liung cuoz. Pli tard han ei empruau de tschugar praulas de Sontgaclau. Era quel ei luau sc'in um de neiv el sulegl de mars. Strusch ei il sulegl d' avrel staus cheu sche ha era il bien Diu entschiet a dar ensemen sc' in sac vit. Ina gretta nunexprimibla ha surpriu Tin. Gretta e disfidonza envers ils concarstgauns. E la finala ha el piars la communitad.

Senza communitad.

Ils dis che suondan: Carschius sc' in pegn d' untgida senza schurmetg digl uaul. Il pegn robust ch' ei visaus alla forza dellas atgnas ragischs, alla stateivladad digl agen best. Vents de su e de sut, infernals e celestials suflan e furian tras sia roma. Contas gadas ha el tgulau, baluntschau, gie smanatschau de storscher e rumper. Vegnend pli gronds han las ragischs tschafau adina pli afuns. La roma ei vegnida lada, il spitg ei carschius ell' altezia. El ei daventaus ferm, pussents, sur sesez. Memia gronds, memia ferm. Roma lada e spitg ault ramassan e brauncan entiras armadas de sperts malmunds. Tut l' utschleglia de rappina ha entschiet a far igniv en la spessaglia della dascha. Gie, ils petgalens han selubiu de cavar il maguol dil best. Ina imaginaziun bombastica sco' l pegn d' untgida l' entira giuventetgna. In' illusiun gigantesca. Quei che maunca, il maguol. El che carezzava siu Diu pli che tuts auters essend setrumpaus vul far vendetga immensa, clamar cun aulta vusch e repeter cun tutta forza quei ch' il grond Frideric ha giu proclamau a sias uras: Dieus ei morts . . . Quella cardientscha ha fatg vegnir gronds el. Quels che van a pervergiar da 10 tochen 80 onns sco brava buobanaglia senza semidar e fan cun 8 il medem examen de cunscienza sco cun 40, quels han augmentau e rinforzau la perschasiun. Toni po mai crer ei. Els san buca esser catolics. Els ston necessariamein esser pagauns. Retschert la religiun dils babuns en tgina per pègn fin ch'ei fussien habels d' acquistar in' atgna, han els semplamein salvau la veglia. Els han satrau ils talents. Tgi enconuscha buca la sentenza dada dal Signur de tuts beins a tals metschafadigias. San quels pagauns forza buca che mintgin ha siu Diu. Mintga generaziun.

ha il siu. Il Diu dils babuns ei morts cul davos tat. El ei buca il nies. Quel della tiara ei buca quel dils marcaus, quel della buobanaglia buca quel dils carschi. Paupra quei temps ch'ei buca habels d'enconuscher siu agen Diu. Cons affons de 50 onns muressen sch'ins privass els dalla tetta. Els vivan treis quarts d'in tschentaner ed ein la finala ensumma buca vivi. Forsa in antenat dil temps dils uors che veva udiu in priedi de sogn Sigisbert ed era seconvertius en verdad. Ils auters ein maina seconverti pli. Deivets veders s'artan da generaziun en generaziun. Obligaziuns peisan sco plum sin la schuiala de quels che han maina enconuschiu il patrun casa. Tin ei arrivaus al sparta-vias. In schem ordsut il ruver. In suspir de deliberaziun. Libers, senza plunas obligaziuns e deivets vegls stat el cheu sc' in bancrotist che ha liquidau tut e sa entscheiver da frestg. Ina veta sin agen quen. Tgi sa impedir el d'arver in quen privat cun in niev patrun, cun quel che ha scaffiu el e che meina nos dis. El stat sin peis. Frestgs e giuvens sco mai. Il suleagl matutin ascenda lunsch, lunsch daven ord la planira. Lunsch, mo el semuenta plaun e segir. Ina gronda rucla de fiug e zuolper, in fuorn ardent. Il suleagl matutin, quel che muossa la via al di naschent. Quei suleagl ei il medem che spurlava pli baul il mat de cuolm ord la bisacca. E tuttina il bien suleagl para de buca enconuscher pli il Tin Granit de Vaulas. Era Tin enconuscha strusch pli siu cumpogn de pli baul. In niev suleagl. Conta speranza, tonta dinamica. Tgei levada pompusa, in avegnir glorius plein cardientscha e carezia.

El banduna la piazza dil Dom. Mond sper las portas miez aviartas ora, in odem step e stunclentau de meffa sburfla en fatscha. Egl intern vesa el umbrivas neras che sespiardan siper ils pilasters, umbrivas dils survients d'in ch' exista buc. Statuas de puorla siemian de dis vargai. Dis ventireivels che purtavan aria frestga ed intscheins verdeivel. Faliens veglianders tarladi sesgreflan en las sfendaglias dils vuts e sogns. L'orgla asmatica sgara e murmura en tun profund e lamentont in requiem per il patrun della casa, per il Diu vegl.

Tin ei arrivaus silla collina dils ruvers sur il marcau. Il suleagl ei salzaus. El stat el tschiel en gronda pumpa. L'entira

natira ei allerta. Utschals contan in laud solemn al Scaffider dil di, fluras bitschadas dals radis dil tschiel engrazian en colurs ed odurs al grond benefactor. Tin Granit stat enschanuglias, l'egliada drizzada encunter las muntognas della patria. Tras las tschemas dils ruvers antics suna Boreas in choral imposant en stil modern, in choral de fiasta, fiasta della levada.

Sigl ur

(Tilo)

Matg

Jeu vivel de miu fatg
ina veta bandunada
Tut anetg per mei sesarva
ina porta. — Ina viarva
mei dedesta sc' in cametg.

In' egliada cara, fina
tucc' il cor. — Ed in ed ina
nus passein sur prau e prada
en odur e glisch de matg.

In di

Sulegl envida
in di, in niev.
Siu aur el svida
sur tuts, sco ier.

O glisch innocenta!
Ti plais a mi,
ti spusa naschenta
de mintgadi!